

Papež Frančišek in sprememba pravnega postopka za ugotavljanje zakonske ničnosti v zgodovini Cerkve

Papež Frančišek je 8. oktobra 2013 napovedal škofovsko sinodo o družini. Prvo – izredno – zasedanje je potekalo v Vatikanu od 5. do 19. oktobra 2014 na temo *Pastoralni izzivi družine v kontekstu evangelizacije*.¹ Drugo – redno – zasedanje z naslovom *Poklicanost in poslanstvo družine v Cerkvi in sodobnem svetu* pa je potekalo od 4. do 25. oktobra 2015. Ob zaključku izredne sinode so udeleženci sinode škofovskim konferencam poslali vprašalnik, ki so ga tudi objavili v Sklepnem poročilu.² Sklic redne škofovske sinode o družini kaže na veliko pastoralno skrb papeža Frančiška in na njegovo uglašenost z življenjem Cerkve in vernikov.

OZDRAVLJAJMO RAZDRTE DRUŽINE

Izredna škofovska sinoda o družini je veliko pozornosti namenila tistim, ki živijo ločeno, in tistim, ki so se po ločitvi znova poročili. Skrb za razdrte družine so v zadnjih sedemdesetih letih pokazali vsi papeži. Še danes z veseljem prebiramo govore papežev Pija XII., Janeza XXIII., Pavla VI., Janeza Pavla II. in Benedikta XVI. o družinski problematiki. Opozarjali so na to, da mora biti sodba v ničnostnih zakonskih pravih v skladu z resnico in pravom. Kdorkoli sodeluje v postopku, mora imeti pred očmi najvišji zakon Cerkve, to je rešitev duš (*salus animarum*). Še več! Sodnik mora povsod iskati resnico. Papež Janez Pavel II. je v enem svojih govorov spomnil, da je "neposreden namen ničnostnih sodnih postopkov, da bi se prepričali, ali

obstajajo dejstva, ki po naravnem, Božjem ali cerkvenem pravu razglašajo zakon za ničnega, da bi tako mogli razglasiti resnično in pravično sodbo o neobstoječi zakonski vezi".³ Sodniki ne morejo razvezati veljavnega zakona. Ob zanesljivo ugotovljenih dejstvih pa lahko razglasijo, da je dokazana (*constat de nullitate*), oziroma da ni dokazana (*non constat de nullitate*) ničnost zakona. Zakonske zveze namreč uživajo pravno varstvo (*favor iuris*), to pomeni, da so pod zaščito cerkvenega prava (kan. 1060). Zato je ugotavljanje ničnosti zakona za mnoge razdrte družine edina pot, da se rešijo jarma nesrečne izbire v preteklosti.

Sinodalni očetje so poudarjali, da bo potrebno prenoviti ničnostni zakonski postopek. Pogosto se očita, da so ničnostni zakonski postopki okuženi z "juridizmom".

Vendar ni tako. Naloga cerkvenega sodišča je, da pri ničnostnih postopkih skrbno upošteva navodilo Dostojanstvo zakona (*Dignitas connubii*), ki ga je 25. januarja 2005 izdal Papeški svet za razlago pravnih besedil.⁴ Prav tako nekateri menijo, da se lahko upraviči vsak korak k razglasitvi ničnosti zakonske zveze, samo da bi se pomagalo tistim, ki se nahajajo v iregularni zakonski skupnosti. Tudi papeževi najožji sodelavci so glede tega vprašanja različnih mnenj. Kardinal Raymond Burke na primer nenehno opozarja na pomembnost rednega spornega postopka za ugotavljanja zakonske ničnosti in svari pred prehitrimi zaključki. Prav tako pravi, da morajo sodniki ljubiti Cerkev (*sentire cum Ecclesia*) in biti vredni zaupanja.

Dejstvo je, da ima vsaka ničnostna pravda vedno pozitiven prispevek, če je bil zakon resnično ničen. Sodni postopek želi priti do resnice po dialoški poti (*contradictorium*). Načelo: "da se sliši tudi drugo stran" (*et audiatur altera pars*) ni le pravica, ampak tudi redna praksa cerkvenih sodišč. Papež Benedikt XIV. je bil v zgodovini prvi, ki si je odločno prizadeval, da se prenovojo ničnostni sodni postopki. Z apostolsko konstitucijo "*Dei miseratione*" je posodobil postopek ugotavljanja zakonske ničnosti, na cerkveno sodišče pa vpeljal službo branilca vezi (*defensor matrimonii*), čigar naloga je, da se sliši glas druge strani. Prav tako je veliko pozornosti namenil vlogi sodnika,⁵ ki naj bo zvest resnici.

ZASLUGE PAPEŽA JANEZA PAVLA II. IN BENEDIKTA XVI.

Za cerkveno pravo in vodenje ničnostnih zakonskih postopkov imata v zadnjem času velike zasluge papeža Janez Pavel II. in Benedikt XVI. V svojih številnih govorih sodnikom Rimske rote sta močno izpostavila "usmiljenje" in skrb za "resnico". Pravo usmiljenje vedno služi resnici. Usmiljenje, ki ga ne vodi resnica, daje lažno upanje in gotovost zakoncema, ki želita skleniti novi zakon. Zato

papež Benedikt XVI. pravi: "Ljubezen brez pravičnosti ni ljubezen ampak ponaredek, kajti ljubezen sama zahteva to objektivnost, ki je tipična za pravičnost in ki se je ne sme zamenjevati s človeško hladnostjo (...). Potrebno se je izogibati navidezno pastoralnim rešitvam, ki sprožajo zgolj posvetna vprašanja in želijo zadovoljiti le subjektivne zahteve, kar bi privedlo do razglasitve ničnosti za vsako ceno in bi tako stranke mogle poleg drugih stvari preseči oviro za prejem zakramenta sprave in evharistije".⁶ Prav zato je potrebna dobra priprava in izobrazba cerkvenih sodnikov in tudi dejstvo, da imajo le-ti dovolj časa, da se z vso skrbnostjo posvetijo primerom, ki so jim zaupani.

NAJNOVEJŠE SPREMEMBE PAPEŽA FRANČIŠKA

Najnovejše spremembe na področju ničnostnih zakonskih postopkov je uvedel papež Frančišek z motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*, ki je izšel na praznik Marijinega rojstva, 8. septembra 2015. S tem pomembnim dokumentom je na nek način prehitel sinodo in presenetil vernike. Dokument prinaša marsikatero novosti na področju spornega zakonskega postopka. Največja novost je v tem, da papež poleg rednega spornega postopka za ničnost zakona omogoča tudi skrajšani postopek. Papež v svojem dokumentu močno izpostavi vlogo krajevnega škofa, ki ima po škofovskem posvečenju "sodno oblast", ki jo lahko vrši sam ali po sodnem vikarju in njegovih pomočnikih (kan. 391 §2). Papež svetuje, da bi vsak škof imel v svoji škofiji sodišče, da bi lahko vodil skrajšani postopek za ničnost zakona.

Skrajšani postopek je mogoč takrat, kadar zakonca soglasno trdita, da je njun zakon ničen. V takem primeru se zaslišanje obeh zakoncev in njunih prič lahko opravi na isti dan. Ko so zaslišanja opravljena, se škof posvetuje s sodnikom, ki je vodil postopek in ko je tudi on moralno gotov in meni, da

ni nobenega dvoma o ničnosti, napiše sodbo in jo izroči strankama. Če bi se prosilca za ničnost ne strinjala z njegovo sodbo, bi lahko svojo pritožbo naslovila na metropolita.

V primeru, da zbrane izpovedi strank in pričevanja prič škofa ne prepričajo, potem se postopek ugotavljanja ničnosti zaupa zboru treh sodnikov, ki primer rešujejo na način, ki je že doslej v praksi.

Lahko rečemo, da se je papež Frančišek pridružil zgodovinskim papežem (Benediktu XIV. in Piju X.), ki so želeli pomagati razbitim in ranjenim družinam. Najnovejše spremembe ničnostnega zakonskega postopka bodo verjetno še dolgo odmevale in bodo koristne za vso Cerkev. Papež Frančišek je na široko odprl vrata trpečim zakoncem. Upati

smemo, da bo sinoda njegovo pot samo nadaljevala.

1. Tretje izredno splošno zasedanje škofovske sinode, Sinodalno poročilo – *Relatio synodi*, Cerkevni dokumenti 145, Ljubljana 2015.
2. Vprašanja so objavljena v Sinodalnem poročilu na str. 35–50. Na vprašalnik so odgovarjali posamezniki in cerkvena gibanja.
3. Janez Pavel II., *Allocutio*, "Ad Tribunalis Sacrae Romanae Rotae Decanum, Praelatos Auditores, Officiales et Advocatos, novo Litibus iudicandis ineunte anno: de veritate iustitiae matre", 4. feb. 1980, v: AAS 72 (1980), str. 173.
4. CD 142, Družina, 2014.
5. Prim.: Benedikt XIV., apostolska konstitucija *Dei miseratione*, 3. nov. 1741, v: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. 1, ed. Pietro Gasparri (Rim: Typis Polyglottis Vaticanis, 1926), str. 695–701, št. 318.
6. Benedikt XVI., *Resnica o zakonu*, 2015, Ognjišče, Slomškova založba, str. 42–43.

